

Regio in Balans

Strategische visie Regio Venlo

Februari 2012

Aanleiding tot visievorming

Inleiding

Het doel van dit door de zeven¹ regiogemeenten gezamenlijk ontwikkelde visiedocument is niet om de afzonderlijke visieprocessen in de afzonderlijke gemeenten nog eens helemaal over te doen. Er is in de aanloop naar de gemeentelijke herindelingen binnen onze regio namelijk door u al veel nagedacht en opgeschreven.

Het doel van dit regionaal visiedocument is tweërlei. Allereerst is dat het bieden van een gedeeld en coherent regionaal toekomstperspectief, een afwegingskader, waarbinnen beleidskeuzes en investeringsbeslissingen op Noord-Limburgse schaal voor de middellange termijn kunnen worden afgewogen. Anderzijds is er de bestuurlijk gevoelde noodzaak om op een aantal belangrijke terreinen mogelijk tot intensivering van de intergemeentelijke samenwerking te komen. Dit, vanuit de onderkenning dat de leefwereld van onze inwoners een steeds sterker wordende regionale dimensie heeft en dat wij, als Noord-Limburgse gemeenten, naar verwachting de komende jaren voor grote inhoudelijke en financiële opgaven staan, zowel als gevolg van majeure bezuinigingen maar ook als gevolg van een in omvang sterk groeiend gemeentelijk takenpakket.

In dit document vindt u geen concrete geformuleerde regionale opgaven of voorgenomen projecten en activiteiten. Het is een toekomstverhaal, op basis waarvan de regionale opgaven kunnen worden geformuleerd die ons dichterbij deze toekomst kunnen brengen.

Karakteristieken en vragen

In 2011 telde de Regio Venlo ongeveer 280.000 inwoners, in omvang vergelijkbaar met een stad als Utrecht, de vierde stad van Nederland. En hoewel natuurlijk ten aanzien van inhoudelijke opgaven op veel punten onvergelijkbaar, geeft dit wel onze potentie als samenwerkende gemeentebesturen aan.

Onze regio laat zich in ruimtelijk -fysiek, -economisch en zelfs -maatschappelijk opzicht wellicht het beste karakteriseren door de twee dominante, voor iedere inwoner herkenbare, assen die onze regio typeren. Typering die mogelijk zo vanzelfsprekend zijn dat het verscholen 'dualisme' dat uit deze twee assen spreekt, deze twee oriëntaties met ieder een aan elkaar tegengestelde dynamiek, niet iedereen onmiddellijk zal opvallen.

De ruimtelijke as die de meeste mensen in onze regio herkennen is de 'harde', dynamische, economisch georiënteerde Oost-West-as. Het is de wereld van de A67 en de A77, het spoor, innovatie en Greenportontwikkeling, Klavertje Vier, de euro's, de geur van diesel, het Verre Oosten

¹ Tot juli 2011 bestond de Regio Venlo uit de gemeenten Beesel, Gennep, Horst a/d Maas, Peel en Maas, Venlo en Venray. Inmiddels heeft ook de gemeente Bergen zich aangesloten.

REGIOVISIE

en Oosteuropa. Het is duidelijk, hier wordt een significante bijdrage geleverd aan het BV Nederland. Dit is Werkplaats Regio Venlo. Dit is een snelle wereld.

Er bestaat echter nog een hele andere wereld binnen onze regio, met een beduidend lager tempo. Een wereld van rust en ruimte. Komend vanuit het zuiden en stromend in de richting van Nijmegen karakteriseert onze Maas een hele andere wereld. Hoewel een enkele keer snel stromend en dreigend, stroomt de Maas meestal traag door ons vlakke landschap langs schitterende natuurgebieden en historische kernen en naar het westen afbuigend bij de stuwwal bij Plasmolen. Dit is de wereld van de heren van Gelre en Kleef en de Napoleonsbaan, thermaalbaden, asperges, schutterijen, historische gebedshuizen en een kloosterdorp, hedendaagse kunst, contemplatie maar ook gewoon lekker wonen. Dit is een hele andere wereld, in een heel ander tempo.

Onze bevolking groeit niet meer en daarmee begint als gevolg van de vergrijzing onze beroepsbevolking langzaam te dalen. In Zuid-Limburg kunnen we zien wat dat voor effecten heeft op gemeenschappen en belangrijke voorzieningen. Onze regionale economie biedt gelukkig nog steeds jaarlijks aan een groeiend aantal mensen werk, mensen die als gevolg van deze ontwikkeling in de nabije toekomst vrijwel alleen nog dagelijks per auto of trein van buiten de regio moeten worden aangevoerd. Voor onze ondernemingen lijkt dit minder van belang, voor onze regio zou het dit echter wel zo moeten zijn. De enorme investeringen die wij als overheden, gezamenlijk met het bedrijfsleven, in de regionale economie hebben gedaan zullen ook voor onze inwoners in de toekomst maatschappelijk moeten renderen. Maar als dit betekent dat wij straks enkel een kennisintensieve werkplaats hebben gecreëerd voor forenzen uit Nijmegen of Eindhoven of buitenlandse arbeidskrachten, wat is dan hiervan daadwerkelijk de betekenis geweest voor onze eigen inwoners en hun kwaliteit van leven?

Zijn wij in staat om een groter deel van deze economische en maatschappelijke opbrengsten te binden aan de regio of moeten we in de nabije toekomst ons regionaal economisch profiel wellicht iets bijstellen? Lastige vragen.

Onze samenleving is niet maakbaar en overheden geven geen garanties meer op een lang, onbezorgd en plezierig leven, integendeel. Er tekent zich een periode af waarbinnen er door u een hernieuwd appèl zal moeten worden gedaan op de kracht van vitale gemeenschappen, waarbinnen mensen zich opnieuw tot elkaar moeten verhouden. Niet alleen omdat er minder geld uit Den Haag komt, maar gewoon omdat vitale leefgemeenschappen niet gedijen op de funderingen van overheidsbepalingen, wetten en regels, bureaucratieën en subsidies maar op betrokkenheid van mensen op elkaar, van individuele verlangens en behoeften die slechts binnen de context van een hechte gemeenschap invulling kunnen krijgen. Ware vriendschap, geborgenheid, ontplooiing en

REGIOVISIE

menselijke warmte vinden hun oorsprong immers niet in wetten en regels, net zo min als in een onbegrensd najagen van het individuele eigenbelang.

En in het verlengde daarvan ligt het vraagstuk rondom onze identiteit, ons wezen. Wie zijn wij dan nu eigenlijk, die Noord-Limburgers, onze identiteit? Dat we gemiddeld genomen harde, loyale werkers zijn en bijzonder dienstbaar en gastvrij, dat wisten we al. Trots, ja dat ook! Maar ook dat onze volksaard mogelijk ook wat naar binnen is gekeerd en wat introvert, en dat ons fraaie dialect misschien wat minder vanzelfsprekend door een Hollander of een Pool wordt opgepikt?

Tot slot

Op basis van de door zeven gemeenten, die aan dit document hebben bijgedragen, geleverde inhoudelijke bijdrages zijn drie verbindende perspectieven geformuleerd op onze regio in 2030 met als thema's 'Boeien en Binden'; 'Vitale Gemeenschappen' en 'Innoveren en vermarkten'. Dit zijn uiteraard verbeeldingen van een mogelijke toekomst, ontleend aan de door uw gemeentebesturen in 2009 en 2010 lokaal vastgestelde visiedocumenten. Wel hebben de stellers geprobeerd meer scherpte aan te brengen en die beelden uit de betreffende visiedocumenten te destilleren die naar verwachting relevantie hebben voor de regionale opgaven.

Op basis van dit (nog) concept-document vragen wij u om met elkaar, maar ook met betrokkenen in en buiten onze regio in gesprek te gaan over de inhoud ervan. De opbrengst van deze gesprekken zullen wij, na een grondige afweging en waar mogelijk en bestuurlijk gewenst, in het definitieve document verwerken.

Het is immers van een bijzondere waarde deze visie niet alleen als overheid vast te stellen maar die te delen met de omgeving. Daaruit ontstaat een gezamenlijke kracht waarbij burgers, maatschappelijke partijen en bedrijfsleven, ieder vanuit hun eigen perspectief, aan een gezamenlijke toekomst werken. In deze lijn zullen we toewerken naar een evenwichtige door velen gedeelde visie welke we ter besluitvorming aan de gemeentebesturen zullen voorleggen..

Een gezamenlijke toekomst begint met een gezamenlijke visie. Een visie als uitdrukking voor de wens om 'echt' te willen samenwerken. Samenwerken aan een bloeiende regio, voor en ten dienste van onze inwoners.

Hoofdstuk 1. 2030: Boeien en binden

Geplooid rondom de nog immer rustig stromende Maas ligt in 2030 nog steeds de Regio Venlo. Een duale regio die de snelle wereld van innovatie en economische dynamiek op een bijna unieke wijze verbindt met de rust en karakter van al datgene wat de regio voor ons, de Noord-Limburger, zo bekend en zo vertrouwd maakt.

Het zijn niet de grote bedragen die er binnen de Greenport worden verdiend of de eindeloze stroom goederen die nog steeds via de logistieke hotspot Venlo-Venray onze regio passeren die ons, maar zeker ook de talloze bezoekers en nieuwkomers, dat warme gevoel van thuis en geborgenheid geven. Het is echter ook niet alleen de kwaliteit en de diversiteit van ons landschap met z'n compacte wooncentra en kleine kernen maar zeker ook, en niet in de laatste plaats, de identiteit van een bevolking, bescheiden en met een groot hart. Dankzij vele eeuwen van verovering en overheersing door wisselende besturen en evenzoveel vorsten met een sterk ontwikkelde eigen identiteit. Bescheiden weliswaar en dienstbaar, een beetje in ons zelf gekeerd maar ook zelfbewust en met onze eigen tradities.

Deze tradities zijn echter niet exclusief voor de 'echte' regiobewoner. We hebben ervaren dat nieuwkomers uit andere delen van de wereld die aan die tradities waardevolle elementen kunnen toevoegen en er samen met ons voor kunnen zorgen dat het wezenlijke ervan behouden kan blijven, gemeenschapszin, oog voor elkaar en niet te vergeten, plezier.

Ons rijke verenigingsleven is, dankzij de komst in de afgelopen jaren van jonge mensen naar de regio, het bruisende hart van ieder dorp of iedere kern gebleven. Zij zorgen niet alleen voor nieuwe initiatieven maar zorgen er ook voor dat er voldoende aanwas blijft om verenigingen, en daarmee ook onze gemeenschappen, jong en vitaal te houden. In al onze kernen is het goed wonen voor jong en oud en het is mede die menging die erg belangrijk is voor de leefbaarheid. De Greenport Venlo is, de demografische prognoses ten spijt en dankzij de inspanningen gericht op de versterking van de Quality of Life, toch geen langzaam krimpende 'Greyport' geworden. In de regio woont een in demografisch opzicht evenwichtige bevolkingspopulatie.

Dat is echter niet vanzelf gegaan. Nog niet zo heel lang geleden trok een aanzienlijk deel van onze jeugd na de middelbare school weg op zoek naar een passende studie en kwam niet meer terug. Waarom zouden ze ook? Wat bond hen nog na een jarenlange studie in steden als Nijmegen, Eindhoven of Maastricht? Werk? Als hogeropgeleide konden ze dat immers overal krijgen en waarom verhuizen? Daarbij is de werkgelegenheid in de regio Venlo met de auto immers heel goed bereikbaar. Dit had tot gevolg dat niet alleen een belangrijke deel van onze jeugd maar ook de in

REGIOVISIE

onze dynamische economie verdiende koopkracht voor een belangrijk deel weglekte naar de belendende regio's Eindhoven en Nijmegen².

De regio heeft geïnvesteerd in een completer pakket onderwijsvoorzieningen, niet alleen om onze nog immer gestaag krimpende beroepsbevolking permanent aan te vullen ten dienste van het regionale bedrijfsleven, maar ook om jonge mensen na hun middelbare schoolopleiding een perspectief te bieden, te boeien en daarmee hopelijk te behouden als onmisbare schakels in een vitale leefgemeenschap. Dankzij ons sterke imago op het gebied van tuinbouw, agrofood, logistiek, hightech systems en de ontwikkeling van het cradle to cradle-gedachtengoed heeft het wetenschappelijk onderwijs in de regio vaste voet aan de grond gekregen en huisvest Venlo inmiddels een aardige studentenpopulatie. Allerlei voorzieningen voor deze steeds wisselende groep jonge mensen hebben in de afgelopen jaren vorm gekregen.

Na hun studie vestigen veel van deze jongeren zich in de kleinere kernen binnen de regio die voornamelijk binnen de bestaande dorpen en kernen volop woonmogelijkheden bieden met veel ruimte voor jonge gezinnen of startende bedrijvigheid. Grondgebonden woningen met veel ruimte en allerlei maatschappelijke voorzieningen die het voor ouders beiden mogelijk maakt om te gaan werken geven hier de toon aan. Het in onze regio tot voor kort nog sterk aanwezige traditionele kostwinnersmodel is inmiddels door het rijk, als gevolg van de arbeidsmarkttekorten, financieel heel onaantrekkelijk gemaakt waardoor de arbeidsparticipatie van met name vrouwen binnen onze regio relatief sterk is toegenomen. Zeker als je dit vergelijkt met andere regio's.

Vanuit het besef dat robuuste demografische groei niet aan de orde was, ligt het accent op de transformatie van de bestaande woningvoorraad, inbreiding en functieverandering en beperkte uitbreiding nabij in kleine kernen. Slechts bij hoge uitzondering is gekozen voor uitbreiding naar uitleggebieden, met name om exclusieve woonprogramma's te realiseren die nauw aansluiten bij de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving. Dit heeft geleid tot een aantrekkelijk woningaanbod voor forenzen en ondernemers in de hogere inkomensklasse. Daarnaast is uitdrukkelijk geïnvesteerd in het bevorderen van de participatie van de kort verblijvenden om het aantrekkelijk te maken naar de regio te verhuizen. Daarbij is de aandacht vooral uitgegaan naar de ontwikkeling van de Poolse en de Japanse gemeenschap.

Een deel van de woningzoekenden vestigt zich, vanwege het aanbod aan voorzieningen en voor hen aantrekkelijke sociale en culturele klimaat, in de centrumstad of in de wat grotere verstedelijkte kernen Gennep, Horst, Venray of Panningen. Voor een kleine groep jonge 'creatieven' biedt echter

² Ter illustratie. Uit personeelsgegevens van de gemeente Venlo in de periode 2001-2006 blijkt dat de het aantal nieuwe werknemers dat in dienst treedt en dat afkomstig is uit de regio Venlo in diezelfde periode is afgenomen van 48% naar 30%. 45% van de nieuwe ambtelijke medewerkers kwam in 2006 uit de regio's Eindhoven, Oost-Brabant en Nijmegen tegen 28% vijf jaar eerder.

REGIOVISIE

alleen Venlo een stedelijk klimaat en de dynamiek waarin zij zich graag vestigen. In de Venlose binnenstad is voor hen, zij het beperkt, woon- en atelierruimte beschikbaar. Overigens vinden we, afhankelijk van colour locale, ook elders in regio individuele (groepjes) kunstenaars.

Ook het regionaal cultuuraanbod heeft zich hieraan aangepast. De regio heeft omwille van de beperkt beschikbare middelen gekozen voor één regionale schouwburgorganisatie met een absolute topprogrammering, onderscheidend en spraakmakend. Waar de Maaspoort in Venlo zich heeft toegelegd op een grootstedelijk cultureel profiel, aansluitend bij het in de regio aanwezige internationale bedrijfsleven, de studentenpopulatie en de toegenomen 'creatieve klasse' heeft ook Venray zich daarnaast in de afgelopen jaren ontwikkeld tot een kwalitatief hoogstaand podium. De podia in Panningen en Gennep hebben zich toegelegd op het aanbod van de in onze gemeenschap sterk ontwikkelde volkscultuur. Zij bieden aan de inwoners en bezoekers een grote diversiteit aan activiteiten en voorstellingen. Tussen deze vier podia wordt, onder leiding van één bestuur, goed samengewerkt. In het noordelijk deel van onze regio ligt de focus overigens vanwege de bereikbaarheid nog steeds overwegend op het enorme cultuuraanbod in Nijmegen (en in Cuijk).

Dankzij de Floriade heeft er een herontdekking van onze regio plaats gevonden, niet alleen door het internationale bedrijfsleven maar ook door grote groepen bezoekers die, vanuit de in regio ruim aanwezige vakantieparken, bezoekjes brengen aan onze belangrijkste cultuurhistorische en beeldbepalende monumenten en kernen zoals de fraaie vestingstad Gennep, het unieke kloosterdorp Steijl, het 12^e eeuwse gerestaureerde kasteel de Keerberg in Kessel, het Odapark in Venray, het pittoreske Griendtsveen, Lottum, de fraaie historische kern van Arcen, het mooie kerdorp Beesel en uiteraard het centrum van Venlo.

Het zijn niet alleen deze bezienswaardigheden die een verblijf aantrekkelijk maken. Het is vooral ook de combinatie met het goed onderhouden en kwalitatief aantrekkelijk buitengebied en de zichtbare aanwezigheid van de rivier en de natuurkwaliteiten die op de oostoever van de Maas te vinden zijn. Het rivierlandschap heeft als gevolg van hoogwatergeulen een bijzondere natuurlijke uitstraling gekregen.

Hoewel er in het buitengebied beperkt leisureontwikkeling heeft plaats gevonden, zoals in park De Peelbergen, nabij Nationaal Park De Maasduinen en de leisureontwikkelingen rondom Beesel, heeft er geen aantasting van het landschap plaats gevonden. Door een goede ruimtelijke inpassing, herstructurering van bestaande activiteiten en een grote mate van terughoudendheid ten aanzien van nieuwe bebouwing is de kwaliteit behouden gebleven. Nieuwe economische activiteiten worden zoveel mogelijk binnen scherp omlijnde bestaande contouren opgevangen en in fysieke zin gerealiseerd.

REGIOVISIE

Wat goed is voor bezoekers kan ook aantrekkelijk zijn voor inwoners. Ons aantrekkelijk wandel- en fietspadennetwerk en de in de vakantie- en recreatieparken voor bezoekers aanwezige recreatievoorzieningen worden dan ook volop benut door onze eigen inwoners. Zwemmen, ontspannen en sporten, het kan er allemaal en draagt zo bij aan het toch al behoorlijke voorzieningenaanbod voor met name jonge mensen en gezinnen. Ook bieden de parken gedurende het hele jaar volop werkgelegenheid, niet in de laatste plaats voor die groepen op de arbeidsmarkt die in onze regio relatief gezien oververtegenwoordigd zijn en voor wie een kennisintensieve en innovatieve economie onvoldoende emplooi biedt. De regio heeft zich dan ook schijnbaar moeiteloos weten te handhaven als tweede toeristische overnachtingsregio van Nederland.³

Panningen, Horst⁴, Venray, Gennep, Beesel en Bergen zijn gedurende de vakantiemaanden uitgegroeid tot toeristische centra van formaat. De regio is er in geslaagd om het concept 'Quality of life' te vermarkten als een onderscheidend toeristisch product met streekproducten en activiteiten. Trots, bescheidenheid en productinnovatie gaan zo hand in hand. Voorbeelden zijn arrangementen die traditionele land- en tuinbouw combineren met culinair toerisme, de rust en ruimte, zorg en wellness.

De groeiende groep hogeropgeleide kenniswerkers⁵ vindt werk in de nog altijd belangrijke kennisintensieve maakindustrie rondom Venray, Panningen⁶ en Venlo. Onze grote internationale ondernemingen (Scheuten, Océ/Canon, Seacon en Xerox) zijn in de regio gebleven en hebben hun activiteiten op het gebied van kennisontwikkeling verder uitgebouwd, mede in het verlengde van onze hierop afgestemde inspanningen op het gebied van hoger onderwijs en onderzoek en het in de regio aanwezige aanbod aan goed opgeleid personeel dat hiervan het gevolg is. Hierdoor verblijft er in de regio, naast een toenemend aantal buitenlandse studenten ook een steeds groter wordende groep expats die hier voor kortere of langere tijd werkzaam zijn. De aanwezigheid in de directe omgeving van verschillende internationale luchthavens en de aansluiting op het Europees HST-netwerk heeft hieraan zeker een belangrijke bijdrage geleverd.

Dankzij deze economische activiteiten en de sponsormogelijkheden die dat biedt, floreert eredivisieclub VVV. Deze eredivisie middenmoter biedt immers niet alleen de regio een fantastisch brandingmedium, dat geldt in dezelfde mate voor het internationale en regionaal aanwezige

³ Jaarlijks vinden er in de regio 5 miljoen overnachtingen en 26 miljoen dagtochten plaats. Toerisme en recreatie zorgen voor 11% van de werkgelegenheid in de regio Venlo (landelijk: 5%, Regio Arnhem-Nijmegen: 8%). De toeristisch recreatieve bestedingen bedragen jaarlijks bijna € 900 miljoen.

⁴ De gemeente Horst a/d Maas telt binnen de regio de meeste overnachtingen.

⁵ In 2009 (CBS) was 19% van onze regionale beroepsbevolking hogeropgeleid tegen 29% landelijk. Dit is het laagste landelijke cijfer. Dit staat in groot contrast tot de in de regio aanwezige sterk ontwikkelde kennisintensieve industrie (2^e positie van de 50 steden uit de Atlas voor gemeenten, 2008). De bevolking van Venlo was in 2010 (Atlas voor gemeenten) de laagst opgeleide bevolking van de 50 grootste gemeenten van Nederland.

⁶ In Panningen werkte in 2011 ongeveer 20% van de beroepsbevolking in de maakindustrie.

bedrijfsleven. Ook op gebied van de paardenhouderij neemt onze regio, dankzij de van oudsher in de regio sterk ontwikkelde sector en talrijke initiatieven, nog steeds een belangrijke plaats in ⁷.

Daarnaast bieden de amateursportverenigingen wekelijks plezier aan tienduizenden actieve sporters. De regio heeft goed begrepen dat het van belang is om goed te kijken naar het binnen de regio aanwezige sportaanbod. Sport- en recreatiemogelijkheden zijn voor de aantrekkelijkheid van een regio buitengewoon belangrijk. Tegelijkertijd zijn publiek gesubsidieerde sportfaciliteiten daarnaast ook erg kostbaar. Om tot een goede regionale spreiding te komen tegen een aanvaardbare kostprijs zijn in de afgelopen jaren, op basis van een regionale sportvisie⁸, tussen de regiogemeenten hierover afspraken gemaakt.

Hoofdstuk 2: Vitale Gemeenschappen

Als gevolg van onze krachtige en innovatieve regionale economie en de aantrekkelijke werk-, woon- en studiemogelijkheden die de regio biedt hebben zich in de afgelopen jaren zich steeds meer jonge mensen en gezinnen gevestigd in onze regio. Zij vervullen, naast hun economische activiteiten, een belangrijke maatschappelijke rol.

We hebben goed begrepen dat voor de vitaliteit van een gemeenschap verbindingen van groot belang zijn. Hoewel door slimme ict-toepassingen iedereen altijd met iedereen is verbonden, is het fysiek reizen verder toegenomen. Deze vorm van mobiliteit is weliswaar erg kostbaar geworden, toch zijn de belangrijkste economische, woon en onderwijscentra in de regio zo goed ontsloten dat deze snel en efficiënt met ons fijnmazig (en ook grensoverschrijdend) regionaal openbaar vervoer te bereiken zijn. De bereikbaarheid van banen⁹ en daarmee de ontplooiingsmogelijkheden van onze inwoners zijn daarmee enorm toegenomen, net als het vermogen om als kleinere decentrale kernen een goed leefklimaat en een vitale demografisch evenwichtige gemeenschap in stand te houden.

De zware financiële crises aan het begin van deze eeuw hebben ook geleid tot een nieuwe maatschappelijke oriëntatie, een hernieuwde brede maatschappelijke herwaardering van burgerschap en gemeenschapszin. Niet de vrije markt met haar individuele winstbejag maar evenmin de regulerende en bureaucratische overheid hebben bijgedragen aan meer geluk, aan een betere samenleving. We hebben met elkaar opnieuw de diepgewortelde kracht van de gemeenschap herkent en ontdekt.

⁷ LEI, Wageningen Universiteit, De paardensector in Limburg en Zuidoost-Brabant, juni 2009. De regio Zuidoost_Nederland kent veel initiatieven op het gebied van de paardensector die een positieve bijdrage leveren aan de lokale economie. De provincie Limburg constateert dat er meerdere initiatieven zijn met de focus op topsport, opleidingsmogelijkheden en kennisoverdracht. De geschatte omzet bedraagt in de onderzochte regio € 185 miljoen.

⁸ Regioplan Sport 2012-2016 waarin de gezamenlijke ambities van de Noord-Limburgse gemeenten op het gebied van sport en ruimte, sport, welzijn, zorg en topsport/breedtesport worden uitgeschreven

⁹ In 2010 scoorde de Gemeente Venlo binnen de groep van 50 grootste gemeenten ten aanzien van de bereikbaarheid van banen per auto in de spits een 40^e positie, buiten de spits een 41^e positie en per openbaar vervoer een 46^e positie (Atlas voor Gemeenten, 2011).

De verstikkende sociale verhoudingen uit de jaren '50 van de vorige eeuw hadden plaats gemaakt voor emancipatie en individualisering. Dat was in retrospectief een noodzakelijke stap om ons te ontdoen van die conventies die het mensen onmogelijk maakten hun talenten te ontplooien. De samenleving die uit deze beweging ontstond, droeg echter in zich een nieuwe bedreiging. Consumentisme, speculatie en winstbejag, kortom gedrag gebaseerd op de onmiddellijke bevrediging van individuele behoeften en verlangens, creëerde uiteindelijk een harde, lege samenleving.

Natuurlijk bestonden er altijd al kleine hechte gemeenschappen die zich op het eerste gezicht aan deze trend onttrokken. Van gewone mensen die samen met elkaar zorgden voor hun directe leefomgeving en elkaar ondersteunden. Nu, in 2030, zien we dit terug in de honderden gemeenschappen die onze regio telt. Het zijn immers niet de gemeentegrenzen die bepalen waar mensen bij horen, noch wetten of regels. Vitaliteit en gemeenschapszin komt daar tot stand waar mensen die dicht bij elkaar leven op elkaar zijn aangewezen en met elkaar zelf oplossingen en wegen bedenken en tot stand brengen. Mensen kennen elkaar en elkaars behoeften en verlangens en proberen die in hun eigen leven of dat van hun gezin in te passen. Niet op basis van een wet of voorschrift maar vanuit een goed begrepen vorm van wederkerigheid.

Wij, de overheid zijn niet bescheidener geworden in onze ambities, maar wel in onze bemoeienis. Regels, procedures en grote hoeveelheden subsidies hebben plaats gemaakt voor nieuwe wegen, voor een terughoudende overheid, met oog voor lokale verschillen en gerichte ondersteuning waar nodig. Dat is niet vanzelf gegaan. Hoe breng je immers iets aan wat alleen nog lijkt te bestaan in latentie, in een verborgen aanwezigheid?

Gelukkig waren er dankzij onze sterke sociale structuur en individuen die daarin het voortouw namen in onze regio genoeg aanknopingspunten om deze meer duurzame vorm van samenleven, deze sociale vitaliteit, samen met onze maatschappelijke partners, opnieuw op te bouwen en zijn huidige vorm te geven. De ervaringen die daarmee voor het eerst zijn opgedaan in Peel & Maas zijn ons daarbij bijzonder behulpzaam geweest en hebben bijgedragen aan een nieuwe verhouding tussen ons als overheid en onze inwoners.

Identiteit speelt hierbij een zeer belangrijke rol. Identiteit is het wezen van een persoon of een groep mensen, het is iets dat ons met elkaar verbindt tot een hechte gemeenschap en daarmee van cruciaal belang voor deze ontwikkeling. Identiteit is daarnaast niet iets wat van overheidswege wordt opgelegd of met subsidie aangebracht. De keuze voor deze aanpak, deze nieuwe werkwijze, was daarmee overigens expliciet geen keuze voor een passieve overheid. Deze aanpak vergde wel

REGIOVISIE

degelijk onderhoud door een actieve overheid die (groepen) inwoners niet aan hun lot overlaat maar waar nodig verbanden versterkt of ondersteunt. En met succes.

Deze beweging heeft ons regionaal niet alleen succesvol gemaakt op de traditionele terreinen van het sociaal-maatschappelijk domein, maar ook op andere terreinen zoals veiligheid en de kwaliteit van de openbare ruimte. De leefomgeving is voor een deel teruggegeven aan de inwoners die als eigenaar nu een eigen gewenste invulling geven aan hun leefomgeving en daar een hoge kwaliteit realiseren, waardoor zij samen met het overheidsdeel van de openbare ruimte nu een gezamenlijk ervaren openbare ruimte vormgeven. Overheid en burger, ieder in hun eigen aanvullende rol, burgerschap anno 2030.

Hoofdstuk 3: Innoveren en vermarkten

De economische activiteiten in Noord-Limburg en Zuidoostbrabant zijn nog steeds onderscheidend door hun innovatieve toepassingen van het gedachtegoed 'People, Planet en Profit' en de vertaling die dit in praktijk heeft gekregen in 'Cradle to Cradle'. De regio is er in geslaagd om de Floriade in 2012 daadwerkelijk in te zetten als etalage voor de regio en mondiale aandacht te vragen voor de toepassing van nieuwe vormen van productie en samenleven.

Mede dankzij de initiatieven die volgden op dit eenmalige evenement en een selectief vestigingsbeleid zijn we er gezamenlijk in geslaagd om kennisinstututen en ondernemers te interesseren om zich in de regio te vestigen. Onze 'dedicated relations' met de universiteiten van Twente, Maastricht en Wageningen hebben een vertaling gekregen in een bescheiden aantal specifieke academische opleidingen die zich onderscheiden in de ontwikkeling van praktische toepassingen op basis van het meer fundamentele onderzoek dat in de bestaande universiteiten plaats vindt. Vermarkten en productinnovatie, kortom toegepaste wetenschap is de kern waarom het hier draait. Dit sluit ook goed aan bij de praktische inslag die ons als relatief nuchtere Noord-Limburgers zo typeert. Ook ons regionaal beroepsonderwijs excelleert, in samenwerking met onze traditioneel sterk ontwikkelde maakindustrie¹⁰, in opleidingsmogelijkheden die heldere verbanden leggen tussen slim ontwerp en architectuur aan de ene kant en commerciële toepassingen en productmarketing aan de andere kant.

De regionale Cradle to Cradlegemeenschap behoort mede daardoor tot de meest succesvolle en aansprekende gemeenschappen in de wereld. En dat heeft ons geen windeieren gelegd. De overheid heeft zich geschikt in een volgende faciliterende rol en heeft daar waar dit gevraagd werd aan deze ontwikkeling bijgedragen, hetzij door haar netwerkqualiteiten en organiserend vermogen,

¹⁰ In 2009 nam Venlo een 5^e positie in (op een schaal van de 50 grootste Nederlandse gemeenten) wat betreft de omvang van de maakindustrie en een 2^e positie wat betreft kennisintensiteit.

REGIOVISIE

hetzij door het wegnemen van bureaucratische belemmeringen. We hebben inmiddels een toppositie te verdedigen als meest duurzaam gebied van Europa waarbij we sterk focussen op 'meer met minder', een hogere toegevoegde waarde en internationaal leiderschap.

Van belang in deze ontwikkeling was en is ook de internationale positie die we nog altijd innemen binnen de mondiale logistieke netwerken. We hebben slim gebruik kunnen van maken van bestaande contacten wereldwijd. Door onze strategische ligging in de corridor tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen en het Europese achterland verwerkt logistieke hotspot Venlo-Venray weliswaar nog steeds aanzienlijke hoeveelheden fysieke goederenstromen, er heeft echter wel een verdere specialisatie plaats gevonden naar het efficiënt organiseren van logistieke stromen. Dat neemt echter niet weg dat er investeringen nodig waren om onze logistieke positie te kunnen behouden. Het rijk heeft hiervoor, gelet op het belang voor met name de activiteiten van de Rotterdamse haven, additioneel middelen vrijgemaakt.

Ook op dit gebied hebben, geïnspireerd door het Cradle tot Cradle-gedachtengoed, regionale ondernemers aan de wieg gestaan bij innovatieve oplossingen voor de verduurzaming van het logistiek proces. Het Venlose onderwijs levert jaarlijks nog steeds de specialisten af op dit specifieke gebied. Het C2C-Expolab heeft hier aanvankelijk een belangrijke stimulerende en aanjagende rol gespeeld, maar is inmiddels door haar eigen succes ingehaald nu ook de in de regio aanwezige MBO- en HBO-onderwijsinstellingen dit gedachtegoed standaard hebben geïncorporeerd in hun curricula en jaarlijkse nieuwe lichten afgestudeerden afleveren.

Onze identiteit en ons succes zijn hand in hand gegaan. Sterk geworteld in een van oudsher overwegend agrarische omgeving en trots op hetgene dat we met betrekkelijk weinig hulpmiddelen en met hard werken tot stand hebben gebracht zijn juist wij in staat geweest om de wereld te kunnen laten zien hoe een slim ontwerp en het economisch gebruik van de juiste materialen tot een beter leven en profit kunnen leiden. We hadden een boodschap en die hebben we met overtuiging uitgedragen en gefaciliteerd. Niet wij, de overheden hebben deze droom van een betere wereld gerealiseerd, maar onze ondernemers. Wij hebben hen vooral geholpen door bureaucratische belemmeringen weg te nemen en hen te ondersteunen bij de zoektocht naar partners en middelen.

Op basis van ons centrale uitgangspunt van duurzaamheid hebben we, naast onze onverminderd leidende rol op het gebied van agrofood, agribusiness en agrologistiek, samen met de Wageningen Universiteit en onze regionale ondernemers, verder onze positie op het gebied van biobased-toepassingen verder uitgebouwd. Op basis van deze samenwerking zijn we in staat om van afval energie te maken en de nog steeds groeiende wereldbevolking te voeden. Ons Feedlab is inmiddels de wereldwijd frontrunner op het gebied van kennis en succesvolle toepassingen.

REGIOVISIE

De agrarische activiteiten in onze regio kennen overigens ook nog steeds, zij veel kleiner dan twintig jaar geleden, een minder dynamisch karakter. Voornamelijk in de kleinere kernen vinden we nog agrarische ondernemers met een 'brede boerderij' waarin detailhandel, horeca of zorg worden gecombineerd met klassieke landbouw en veeteelt. Het is met name deze laag-dynamische economische dynamiek die een belangrijke bijdrage levert aan het landschappelijke karakter dat de regio zo attractief maakt voor onze inwoners en bezoekers. Het is in het sterk verstedelijkte Nederland inmiddels vrijwel een unieke omgeving waarin jonge mensen nog steeds kennis kunnen maken met deze economische activiteit, een omgeving die jonge mensen nog steeds uitdaagt om voor een loopbaan in deze inmiddels weer sterk aan belang gegroeide sector te kiezen.¹¹

Het behoud van deze bijzondere landschappelijke kwaliteit draagt direct bij aan een derde zeer sterk ontwikkelde economische activiteit, namelijk recreatie, wellness en toerisme. Het is niet verbazend dat deze activiteit als van nature aansluit bij de centrale ligging van onze Euregio tussen twee hoogdynamische economische kerngebieden (de Randstad en Nordrhein-Westfalen) en het bijzondere contrast tussen onze laag-dynamische kleinere kernen en de hoog-dynamische activiteit in de grootstedelijke centrumgemeente.

Hoewel het gemiddelde opleidingsniveau in de afgelopen jaren ten opzichte van het landelijke gemiddelde langzaam is gegroeid, ligt dit in onze regio nog steeds ver daaronder. Het is dan ook bijzonder plezierig dat met name voor deze groep inwoners in deze sector nog volop passend werk te vinden is en ruimte voor ondernemerschap¹². Ons hartelijke en dienstbare karakter en de mogelijkheden om onze regionale kwaliteiten ook commercieel te vermarkten, hebben hun vruchten afgeworpen. Onze regionale economie heeft mede door deze ontwikkeling een betere aansluiting gevonden op en betekenis gekregen voor de behoeften van een belangrijk deel van onze inwoners. Met passende opleidingen op dit gebied heeft het onderwijsaanbod in de regio nog verder aan wervingskracht gewonnen.

¹¹ In 2011 telt de Wereldbevolking ongeveer 7 miljard inwoners, in 2025 is dit ongeveer 8,4 miljard inwoners. United Nations, World Population Prospects, the 2010 Revision.

¹² In 2009 (CBS) was 19% van onze regionale beroepsbevolking hogeropgeleid tegen 29% landelijk. Dit is het laagste landelijke cijfer. Dit staat in groot contrast tot de in de regio aanwezige sterk ontwikkelde kennisintensieve industrie (2^e positie van de 50 steden uit de Atlas voor gemeenten, 2008). De bevolking van Venlo was in 2010 (Atlas voor gemeenten) de laagst opgeleide bevolking van de 50 grootste gemeenten van Nederland.

Regionaal samenwerken

Samenwerking is het resultaat en niet het begin van een gezamenlijke inhoudelijke toekomstvisie, een agenda voor de toekomst. Een duurzame relatie krijgt ook evenmin pas inhoud na de formele huwelijksvoltrekking, daar zijn meestal jaren van intensieve gesprekken over verlangens en toekomstperspectieven aan vooraf gegaan. De formele handeling is daarmee eigenlijk niet meer dan een bevestiging van het vertrouwen en de praktijk zoals deze zich gedurende enige jaren heeft ontwikkeld. Zo ook bij onze pogingen om regionaal met succes tot samenwerking te komen. Samenwerken is namelijk in de kern geen formeel besluit, maar een werkwoord.

De dynamiek waarin wij ons als decentrale overheden bevinden is groot, net als de inhoudelijke, organisatorische en financiële uitdagingen waarvoor we ons gesteld zien. We hebben elkaar als samenwerkende gemeenten onderling veel te bieden en veel te leren. In onze hoofdopdracht verschillen we onderling minder veel dan we soms geneigd zijn te veronderstellen. Menselijke behoeften blijken toch ook binnen onze afzonderlijke gemeenten verrassend universeel, net overigens als veel ambtelijke adviezen en bestuurlijke keuzes.

Dat geldt overigens ook voor de behoeften van onze Duitse burens. Binnen een Europa met snel vervagende grenzen zullen wij ons in de komende decennia meer bewust moeten zijn van de rol die onze regio speelt binnen een veel grotere Europese regio. Als we er gezamenlijk met onze Duitse partners in slagen om in de toekomst, naast onze economische opgaven, ook een aantal maatschappelijke opgaven grensoverschrijdend aan te pakken, zoals grensoverschrijdend verkeer en vervoer, zorg, veiligheid, arbeid en duurzaamheid, zijn we in staat om ook binnen Europa, onze positie te borgen en verder uit te bouwen. In dat verband ligt een verdere intensivering van onze gezamenlijke inspanningen binnen de context van de Euregio Rijn-Maas-Noord voor de hand.¹³

Samenwerking is alleen dan zinvol en duurzaam indien dit aanvullend is op de autonomie en de kracht van de afzonderlijke gemeenten. Dat wil uiteraard niet zeggen dat dit een vrijbrief kan zijn voor meelifgedrag of voor selectief winkelen bij onze buurregio's, evenmin geldt dit voor afgedwongen constructies. Weliswaar hebben we voor elkaar gekozen, samenwerking moet wel lonen.

De vorm waarin we dit gaan doen, moet licht zijn, geen ingewikkelde constructies meer, op basis van gelijkwaardige verhoudingen. Hoewel op de centrumgemeente een bijzondere procesverantwoordelijkheid rust, neemt degene die binnen de regio het beste is toegerust om een thema op te pakken daartoe gewoon het voortouw. We kennen de agenda van onze belangrijkste

¹³ De Euregio Rijn-Maas-Noord bereidt een nieuw afwegingskader voor in de vorm van een visiedocument, dat naar verwachting medio 2013 zal verschijnen en betrekking heeft op de nieuwe Europese structuurperiode 2014-2020.

REGIOVISIE

regionale maatschappelijke partners en zijn loyaal aan onze gezamenlijke agenda. We dragen die gezamenlijk zonder reserves ambtelijk en bestuurlijk naar buiten toe uit, ook als dat mogelijk af en toe minder goed uitkomt. We informeren elkaar en verrassen elkaar niet.

Het perspectief op toekomstig samenwerken binnen onze regio is dan ook geen snel besluit maar een groeimodel, een geleidelijk pad waarop we met elkaar afspraken willen maken over de wijze waarop we elkaar ondersteunen om waar mogelijk en gewenst gezamenlijk invulling te geven aan de gerechtvaardigde verlangens en behoeften van het belangrijkste object van onze inspanningen, onze inwoners.